

seringen af de europæiske konflikter og samtidig markerer eskaleringen af den militære og finansielle indsats efter 1625 og brutaliseringen af krigsførelsen.

Bogen dokumenterer netop nødvendigheden af omhu. Afgørende for sammenhængen er den viden, de to parter, Oxenstierna og Wallenstein sad inde med som grundlag for beslutningsprocesserne. Det gælder specielt Oxenstiernas overvejelser over Wallensteins uigennemskuelige manøvrer forud for katastrofen 1634. Bogen beskæftiger sig først og fremmest med de politiske (og finansielle) muligheder efter Lützen og Heilbronn-aftalerne 1632–33; den kunde nok have trukket de internationale perspektiver noget fastere op, men den dokumenterer, at Sveriges krav på *assecuratio*, Wallensteins personlige interesser og militære potentiel og det habsburgske hofs diplomati og intriger udelukkede enhver vej tilbage til situationen forud for krigen.

E. Ladewig Petersen

Henry Kamen: Spain in the Later Seventeenth Century, 1665–1700. London & New York, Longman 1980. xiii + 418 s., ill. £ 17.50.

Dr. Kamens bog er et lærd arbejde, men har også sin tese. Bogen sammenfatter ikke blot moderne, spansk specialforskning, men bygger i vid udstrækning også på selvstændige arkivstudier. Dens helt overvældende detailrigdom og trangen til at præsentere alle enkeltheder (ofte i form af vellagte og særdeles oplysende citater fra spanske kilder eller udenlandske iagttagere) gør overblikket vanskeligt, selv for den tålmodige læser. Alligevel fastholdes teserne konsekvent, dels karakteristiken af centralstyret som kabinetsstyre ikke uden indsigt og energi snarere end absolut monarki i traditionel forstand, dels opgøret med vore gangbare forestillinger om Spaniens tilbagegang, fordi landets *hidalgo*-mentalitet hindrede tilpasning til moderne normer (Hamilton, Cipolla). Hovedtesen, at tilbagegangen i sidste halvdel af 1600-tallet – og specielt efter ophøret af de ødelæggende epidemiske sygdomme i 1680'erne – afløses af symptomer på begyndende demokrafisk og økonomisk opgang, støttet af centrale eller lokale initiativer, er efter anmelderens vurdering næppe fuldt overbevisende dokumenteret; snarere nåede Spanien allerede da afgrundens bund. Men bogen fremlægger et vældigt materiale og mange synspunkter til debat, og den er trods sin detailrigdom fængslende læsning, ikke mindst kapitlerne om lokale handelsinitiativer i Valencia i slutningen af århundredet og om det spanske, mangeartede aristokrati. De afsluttende kapitler samler trådene frem til den spanske arvefølgekrig.

E. Ladewig Petersen

José Maria Alegre: Las relaciones hispano-danesas en la primera mitad del siglo XVIII. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. Revue Romane numéro spécial 14. København, Akademisk Forlag 1978. 534 s.

Danmark-Norges forhold til udlandet i de første tiår efter afslutningen af den Store Nordiske Krig har aldrig påkaldt sig den historiske forsknings synderlige interesse, og hvad specielt angår de dansk-spanske forbindelser, er de ladet så godt som uomtalt. Forfatteren til ovennævnte værk, der er lektor i spansk ved Københavns universitet, har sat sig som mål at rette op på dette forhold, og at dømme efter det foreliggende resultat, som bebudes kun at være en begyndelse, vil de dansk-spanske forbindelser med tiden blive et af de grundigst studerede felter inden for kategorien 'bilateral diplomatisk historie'.

Alegre anser den spanske gæld til Danmark for at være hovedproblemet i staternes indbyrdes forhold helt fra o. 1660 til den endelige løsning ved en traktat af 25. februar 1860. Gælden havde sin oprindelse i anerkendte, men uindløste danske fordringer fra Trediveårskrigen tid og blev siden suppleret, efterhånden som spanierne undlod at indbetale de subsidier, der forfaldt i henhold til alliancetrakten af 1674. Danskernes ihærdige forsøg på at få gælden indfriet – og spaniernes fastholdne vægring – medførte, at de diplomatiske forbindelser mellem de to lande i lange perioder var afbrudt.

I forbindelse med de akkumulerende engelsk-spanske modsætninger i Caraibien og optrækket til den Østrigske Arvefølgekrig i slutningen af 1730'erne fandt der imidlertid en tilnærmelse sted mellem København og Madrid. Forbindelsen knyttedes via Paris; her ønskede man Danmark-Norges støtte eller velvillige neutralitet under det kommende stormagtsopgør og tilskyndede derfor en udsoning mellem Danmark og Frankrigs allierede, Spanien. Danskerne håbede på et afdrag på gælden, og hvis ikke i klingende mønt, så dog i form af fordele for dobbeltmonarkiets handel og skibsfart. Kunne dansk-norske skibe overtage blot en del af englændernes og hollændernes hidtidige handel på Spanien, havde man et solidt springbræt for en kommerciel ekspansion i Middelhavsområdet; desuden nærede man forventning om, at Spanien kunne bringes til at anerkende Danmarks besiddelsesret til de tre små vestindiske øer, ja måske endda afstå den betydeligt større ø Puerto Rico som et afdrag på gælden! Skønt danskerne bestemt ikke fik nogen indrømmelser m.h.t. Vestindien, kunne de dog være godt tilfreds med den aftale, de to landes chefforhandlere underskrev i San Ildefonso den 18. juli 1742. Alegre bruger megen omhu og tilsvarende plads på at redegøre for traktatens forlæg i tidligere afsluttede overenskomster, men hæfter sig dog med rette især ved artikel 12, der tilsagde danskerne endog særdeles gunstige vilkår ved indførselen til Spanien af skibsbygningsmateriel og tørfisk. På baggrund af at Danmark-Norge netop i den forudgående måned var blevet opfordret til at tilslutte sig fredspreliminærene i Breslau, antager Alegre, at spanierne gav de exceptionelle indrømmelser for at undgå, at danskerne faldt i prøjsernes og østrigernes arme. Den dansk-spanske aftale blev i øvrigt hurtigt fulgt op af en dansk-fransk handelstraktat fra august samme år.

De fagre løfter havde dog en begrænset værdi, så længe traktatens bestemmelser ikke var trådt i kraft. Forhandlingerne var ført meget fordækt, og spanierne insisterede på, at traktaten blev hemmeligholdt indtil krigens afslutning, angiveligt for at andre lande ikke skulle blive tilskyndet til at stille krav om lignende indrømmelser. Freden i Aachen 1748 medførte imidlertid ingen lettelse i den spanske holdning; tværtimod nægtede man nu pure at offentliggøre traktaten. Den officielle begrundelse var Danmarks forhandlinger og aftaler siden 1746 med barbaresk-staterne, der af Spanien opfattedes som traditionelle og uforsonlige modstandere. Den nye danske udenrigsminister, J. H. E. Bernstorff, syntes dog fast besluttet på at sikre den danske skibsfart i Middelhavet og Atlanterhavet bedst muligt, og da Danmark i 1753 indledte forhandlinger med Marokko, brast spaniernes tålmodighed. De diplomatiske og handelsmæssige forbindelser mellem de to lande blev afbrudt og først nødtørftigt retableret fire år senere. Handelstraktaten trådte aldrig i kraft.

For så vidt er hele bogen altså koncentreret om en 'ikke-begivenhed', men den giver samtidig et værdifuldt indblik i dansk og især spansk diplomatisk praksis omkring 1700-tallets midte. Fremstillingen er grundig, grænsende til det vidtløftige, og man savner i dette bind til tider forbindelsen til de storpolitiske og ikke mindst økonomiske realiteter i datidens Europa. Der er følgelig grund til med forventning at imødesee fortsatte undersøgelser af f. eks. handelsforbindelserne mellem Spanien og Balticum og Spaniens forhold til den væbnede neutralitetspolitik i århundredets anden halvdel.

Ove Hornby